

Ludvikkes jul

Ludvikke Edwardsdatter var fra Sandværet på Vestsmøla. I 1912 gifta hun seg med Edin Leofred Dymø fra Midtvalen og i 1918 kjøpte de den lille Monsøy under Brattvær. Der ble Ludvikke som en dronning i eget rike. Et rike det skulle bli hardt å beholde.

Hun ble tidlig enke og måtte forsørge seg selv og en stor barneflokk. I tillegg til sine egne tok hun til seg tvillingene til svigerinna, etter at hun døde da barna var i fireårsalderen. Slektningene tok seg av de morløse en tid, men da de skulle plasseres fast ble det verre. Flere kunne tenke seg å ta den ene tvillingen, noen den andre, men ingen ville ta begge to. "Barn som har mista mora må for all del ikke skilles", sa Ludvikke, og tok dem begge med til Monsøya. På øya var det bare ett hus med låve og fjøs, det var ikke stort, men det var hennes, og det ville hun for alt i verden ikke miste. Det skulle fortsatt være hennes og barnas trygge havn.

Barna måtte hjelpe til og ta ansvar, alt etter alder og modenhet. Det klarte seg på et vis ved felles anstrengelser. Livet var slett ikke bare arbeid og slit. Det ble tid til både lek og moro. Mye av arbeidet ble nærmest trivelige ritualer,

som gikk igjen år etter år, i takt med årstidene.

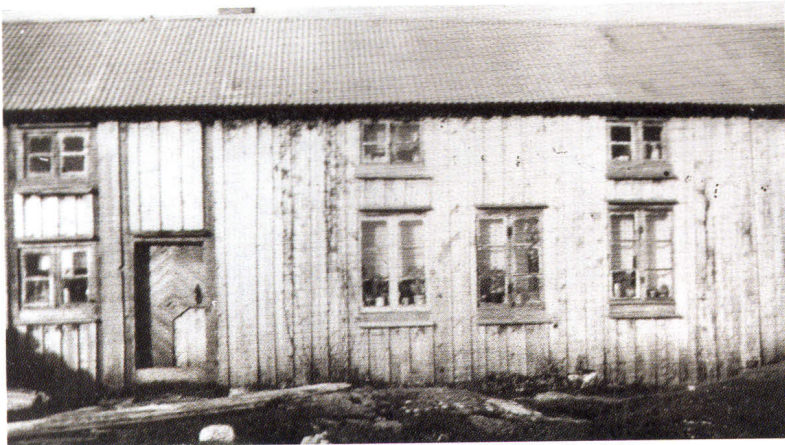
Senhøstes var det vanlig at det kom en båt fra Skomsøyvågen. Det var han Johan Rabben med trekkspill og nyslippede kniver. Da forsto alle hva som var i vente. De minste ungene ble holdt innomhus. De største måtte hjelpe til. Slakting var trist i seg selv, syntes Ludvikke, og dobbelt trist på hennes lille øya der folk og dyr hadde vokst seg sammen til en stor "familie" på gulgrønne soleiemarker gjennom en lang, lys og opplevelsesrik sommer. Dyra stritta i mot, øksa suste gjennom luften, kniver blinka og blod rant. Da jobben var gjort, prisen avtalt og Johan hadde pakka sammen skinna han skulle ha med, og funnet ut at det gikk sånn omtrent opp i opp, trakterte ho Ludvikke han på låvetrappa. I slike stunder kunne det hende at slakteren tok fram trekkspillet og lot myke toner flyte ut over et blodrødt låvegulv, ut gjennom de åpne dørene og bredte seg over et kaldt og høstgrått landskap. Han Johan syntes ikke alltid at det var nok med hjemmebakket brød og godkaffen hennes Ludvikke, selv om han skrøt av begge deler og famla etter sterkere saker i sekken. Da kunne han bli sentimental og melankolsk, og trylla fram mystisk musikk langt innefra ei tilknappa sjel. Johan hadde opplevd mye og hadde så mange slags innestengte toner. Toner som fikk de

Den eldre Ludvikke utenfor huset på Monsøya.

krøkte ryggene over dyreskrottene til å rette seg opp, og la slakterknivene, sorga over tatt liv og all armoda ligge ei lita stund. De kjente selveierens korte gledesstreif over full låve og potetkjeller, og over fortsatt å være herrer på egen holme med visshet om at lensmannsbåten ville seile Monsøya forbi også denne vinteren.

Da pølsa var ferdiglaga, ersaulammet partert og salta, og skinna levert til Tretorskaget tok Ludvikke med seg de andre slakta, edderdundyne hun hadde laga og ettøringsglasset til barna om bord i rutebåten og for til byen. Sekstito blanke kroner betalte Hirs for ei fem marks dundyne i 1930-åra, og han skrytete av kvaliteten. Det syntes Ludvikke var storveies, selv om det meste gikk med til avdrag på

Husa på Monsøya

konfirmasjonsklærne året før. Det var mangt som burde vært kjøpt selv om de prøvde å være selvhjulpne med det meste ute på øya. Sukker, gryn, mel og en eikekagge med sirup av klasse fire, måtte hun ha, samt en gottepose kjøpt for ettøringene i syltetøyglasset til ungene.

Vinterstormene var nådeløse ute i havgapet. Øyfolket lå med frykt for storfloa og båra som fulgte med i mørke netter. Ingen visste helt hva naturen kunne finne på om alle dens brutale krefter bestemte seg for å samarbeide. Slike netter ble det ofte våking både på Ludvikke og de eldste barna, med strikking foran blafrende parafinlamper på kjøkkenet. Vinteren 1936 var det som om alle de onde kreftene var ute etter dem. Sjøen dengte med tunge drønn mot fjøsveggen og seksringsbåten ble knust til pinneved. Sauene løp forskremte til knes i sjø i fjøset og måtte tas i hus, roes ned og tørkes. Kyrne sto høyere ved leveggen og klarte seg. Dagen etter sto fallgarden i et eneste kok. Monsøybarna plukka uer og lange fra markene og dro rikelig med rekved opp fra fjæra. Fisken kom godt med til matauk og materialene var verdifulle når låven skulle repareres.

Uansett hvorledes det så ut med vær og vind, og hvor hardt de hadde det økonomisk, skulle det være skikkelig julefeiring ute på øya. Det bestemte Ludvikke. Julaften ble gulva skura

med finsand fra fjøra, og juletreet fra Holmeide eller fra Straumsnes ble pynta. Et år lå rutebåten værfast så de måtte klare seg med en einer, "einkave" som de sa, til juletre. Den greide oppgava med glans. Dyra fikk rikelig med høy, og varm drikke blanda med mel den dagen. Vann ble båret inn både til badestampen og til forbruket neste dag. De minste bada først. Da Ludvikke var ferdig syntes hun vannet var godt brukt. Badevannsgryta på ovnen ble bytta med grøtgrya som var noe mindre, men også den var stor. På julaften ble den fylt til randen. Så benka alle seg rundt bordet i sin fineste stas, mens mora øste opp risengrynsgroten, laga smørøye av heimsmør og fylte melk i krusene. Selv satte hun seg mellom de to minste og lot de som ikke var konfirmert lese bordbønna etter hverandre. De som var ustøe fikk hjelp. Helt uten oppgaver kunne barna ikke være, selv på en hellig julekveld. Juleverset kunne alle. Der behøvdes ingen hjelp: Herre Jesus, Davids sønn. Vi vil med takk og bønn, gjerne du bereder sted, i ditt ord og hjerte med. Ta det hen og dann det best. Kom her inn og vær vår gjest, til en salig julefest.

Vintermørket og høytida senka seg samtidig over den lille øya og over mor og tretten barn som satt i ring tett ved hverandre og hørte evangeliet om han som ble født i en stall. Da glemte de hverdagsslitet og kunne knapt forstå at noen i hele verden hadde det bedre

enn de, for Monsøy-stua var så stor at det var rom for alle. Etter maten las de Fader vår i kor. Alle fikk gaver og sin del av "bygotteposen", innkjøpt av innholdet i ettøringsglasset. Nå ble det åpenbart hva som hadde foregått i sene nattetimer utover høsten. I pakkene var det hjemmestrikka gensere, jakker, luer og sokker, akkurat passende til den som trengte det mest. Juletrelysa som barna hadde laga av talg, funnet i fjæra, ble tent og alle fikk en hånd og holde i, og den klare stemma til mora og syngte etter. Hun hadde tydelige merker i sangboka "Lærken" for de fineste julesangene. De måtte ha flere ringer rundt treet, og alle sang med på sin måte og bidro til å berike fellesskapet. I juletrepynten var det for det meste kjeks med glansbilder, det fungerte som knask til barna etter bruk. Kvelden ble avslutta med lesing av Ludvikkes julefortellinger som hun hadde klipt ut av Romsdalsposten og sydd sammen til et hefte med sin egen symaskin.

På juledag ble bare det aller nødvendigste arbeidet utført. Søndagen var alltid kroppslig hviledag på Monsøya, men juledagen skulle også være hviledag for sjela. Alle krav var da bytta ut med varmt og tett samvær. De hadde rik erfaring i å arbeide sammen, nå viste de at de også kunne hvile sammen, feira høytid og følte seg rike og takknemlige. Ludvikke brukte tida til å lese flere av Romsdalspostens julefortellinger mens andre sov middag.

av Leo Oterhals

Monsøya sett fra sjøen